

ЗАСТАВА.

„ЗАСТАВА“ излази трипут у недељу, средом, петком и недељом.
Цена је на годину 12 фор. на по год. 6 фор. на четврт године 3 фор. а вредности за Аустрију, а за Србију на годину 120 гроша на по год. 60, а на четврт године 30. гроша.

Огласи се рачунају по количини прета, које из гармонта заузимају, и за сваку врсту плаћа се за први пут 5, за сваки даљи пут 4 и. осим тога за једн увек по 30 п. Дописи се шаљу у редништу, а продлата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у кући број 838. код „златног једнорога.“

Број 1.

У Новоме Саду у недељу 4. јануара 1870.

Им.бр. 79659

Год. V.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ

„ЗАСТАВА“

С данашњим бројем „Заставе“ улазимо у нову годину листа и предплате.

Зато још једанпут позивамо наше сународнике на предплату на „Заставу“ умољавујући ји, да предплату или непосредно, или преко скупитеља предплатника за времена послати изводе, да би се одправништво листа равнати знало.

Ко не би кадар или вољан био предплату обновити, да изволи одма овај први број натраг вратити.

Понављамо напомену, да би се пазило на разлику између администрације и редакције листа, и да би се предплата, огласи, и рекламације на прву, дописа на другу слали.

Цена је предплате:

На целу годину 12 ф. или 120 гр.
„ по „ 6 „ „ 60 „
„ четврт „ 3 „ „ 30 „

Но ваља нам приметити, да предплатници из вањски земаља имају на предплату такође поштарину накнадити, која од сваког броја износи: за Немачку 2 н., за Италију и Романију 4 н., за Француску 6 н., а не 4 као што пређе рокосмо, за Швајцарску и Америку 8 н., дакле долази за сваки број по одбитку себице поштарине још по 1 и односно 3. и 7. н. да се на предплату надокнади и по томе износ годишње предплате: за Немачку 13 ф. 50 н., за Италију, Романију 16 ф. 50 н., за Француску 19 ф. 50 н. за Швајцарску, Америку 20 ф. 50 н.

Што да изведе како поштанске експедиције при наручбинама, тако и непосредно предплатници на уму имају.

За Србију нема домета, али место тога спада поштарина за унутрашњост Србије на предплатнике ко има да нам што наплати, или доплати, да изволи по разасланом рачуну намирити, или основане примедбе саопштити. Од сад жељимо савим уквнути обичај верескје, која је убитачна.

У Новом Саду 3 јануара године 1869.

Уредништво „ЗАСТАВЕ.“

У Новом Саду 3. јануара.

Наступила је и год. 1870. а на политичном небу још једнако се витлају црне облачине, јазни знојеи скоре светске буре, Олујана која ће „постојеће стање“ у целој Европи потрести; што је застарело труло и првоточно, као старе класе што спречавају развитак слободе човечанске — разуршити: примакла се ближе; сваки тренутком примиче се Европа „страшном часу“ срља у сусрет светској револуцији. Дал ће народ српски приправан дочекаати догађаје који су у току, и из њи са користишћу изићи? — неда се прорећи. За сад се не стоји баш најбоље. Црна Гора још је једнако нишан турско-аустријске политике, и то сад више негогда, као што сведочи телеграм из Пеште у прошлом броју овог листа, — ма да није, то ли себа ради, него ради Бооно и Херцеговине, којима је она испролазни меториз; на Црну Гору „грабанијаши“ Бајот-Андраши навлаче, облак непогоде — али им неће испастаи за руком да буром саломију тај алам камен српског народа, слободну Црну Гору. Дobar громовања (Blitzableiter) свест је српска и јунаштво српско.

Србију затиче нова година обогачену са два ордена аустријска, који у политици имају значења једног корака ближе великој српској цели: ослобођењу и уједињењу српства. Док бечки кабинет с једном руком хоће да пусти на једну српску државу громове пропасти, с другом руком лије росу ордена на другу, а са истом цели; само су разни путеви. И та роса убитачна је по српску будућност, као и они громови.

У Бооно и Херцеговини исти status quo, који је и пре постојао поред слију обећаних реформа турских: робовање, патња и невоља Раје; вулварство и тиранија Турака потпомагнута и увећана још злудима Дијонисија и другова му. Муку Раје увећаће још и терети које ће трити од војске турске, која се сад шаље у Бооно и Херцеговину, и на границама прикупила, ваљда с намером: да подели с Аустријом „риз“ мученичког народа

српског, кога би већ хтели савим на крст приковати!

Но незнамо дал рекоше: ако Бог да! — они, који смисљају Србију пропасти. О свест и јунаштво српско развиће се све непријатељске стреле, и — пријатељски ордени.

Бока Которска стоји још у неизвесном стању, али са држањем које Србију наду и остварење велике српске мисли поткрепити може. По званичним извештајима, устанак је утакожен, и мир је савим повраћен. Ове вести већ по својме извору немогу се узети за потпуно истините, нарочито кад се узме у обзир, да су управљене на то: да у колико могу принесу одржању садањег бечког министарства. Поузданија извешћа гласе истина о утишању устанка, али сасвим у другом виду. По дописима „Затоцинику“ устанак је утишан у толико, у колико се не лије више крв, јер војска царска не напада становнике тамошње, и према томе и они се не бране. Иначе је све по старом. Ђенерал Родић приредио је саста-нак са Кривошијанима 13. дек. где је покушаво наговорити их да положе оружје, што су они одбили изјавивши: да никад то учинити неће, нити ће се подврћи закону о новачењу, због кога су и устали на оружје. Родић им је обећавао да ће им одмах оружје и повратити, само да толико даду, да се може рећи да су се покорили; труд му је био узалудан. Једини Ришњани што су положили оружје.

Крива бечког министарства још није пре-кљужена; све што се новијег у томе догодило то је: да је цар захвалио министрима на готовости с којом су се примили одправљања своје дужности „за неко време“. Да то непоказује стабилност данашњег аустријског кабинета, него баш противно, не треба ни до-казивати, с тим мање, што је к Тафе у сед-ници адреског одбора изјавио да присуствују по нарочитом налогу царевом. Крива ће се на сваки начин довршити падом данашњег ми-нистарства, чим државно веће вотира буџет др-жавни. „П. Л.“ јавља да је криза наново у-вела оштар карактер, и то услед споменуте изјаве министра Тафе-а, почем је вели се у-говорено неспомињати о томе ништа. С тога се држи за позитивно, да ће мањина иступити, јер је на ново поднела оставку. У једно јављају „П. Л.“ да се јако говори да ће и Бајот пасти, и да ће доћи на владу аристе-кратско министарство.

Што гласови из Париза о новом министар-ству стижу, сви се слажу у томе: да је ово министарство научило озбиљну основу дати пар-ламентарном животу. Мин. спољни послова, вели се да је изјавио да неће трпити, да цар осим његова знања дипломатским агентима на страни упутства даје; што значи: да неће хтети служити за вирму, него је рад сам др-жати конце политике француске у својим ру-кама. Програм пак новог министарства у спољ-ној политици, по „Т. Пр.“ овај је: 1. Одржање европског мира. 2. Најбољи одношај француске са другим силама; особито исту одношаја према Аустрији и Енглеокој. 3. Одржање европских уговора. 4. Одржање status quo-а — постојећег стања — и испуњења цивилизаторске задаће на истоку.

О завери против живота цара руског, вели „А. А. Ц.“ да ни стотинити део истине нема у гласовима, кје новине о тој ствари донеше. Реакционарна дворска клика употребила је згодну прилику да цара заплаши, и да му пред очима издемонстрира „опасне“ последичне либе-ралних реформа; отуда толика ларма. Да је та „завера“ производ интриге реакционарне странке споменули смо одмах у почетку чим је први глас о истој дошао, и ето се сад по-сведочава.

Прошла година однела је са собом и у грчко досадање министарство, и 28. декемвра већ су на министарска места ступили: за председника-мин. Зијамис, спољна дела. Валавритио, финан. Делијани, проев. Авсеринос, прав. Харабас марину Томпе; од старог ми-нистарства остаје само Суца у кабинету.

И Шпанолско мин. „измирења“ већ се обра-зовало и то овако: Риверо унутарњих дела, То-пето марине, Сагаста државни канцлер, Мон-теро правде. Међу тим слаби су изгледи да ће то министарство моћи на Примову воде-ницу навести струју духова шпанолског на-рода, који осећајући да је одзвонило монар-хијском принципу у Шпанији већ се свуда

диже на оружје против покушаја да се исти принцип насилно опет успостави.

По „Новој Преси“ пише „Верцајтунг“ о војничкој крајини; да су преговори у Бечу последњи дана у присуности уг. министра председника у толико успешан резултат има-ли, што је закључено, да се 30.000 шума граничарски под руком ратног министра продаду, а да се приход одатле употреби искључиво за грађење жељезнице, канала, за школе, и т. д. у граници, а тако исто да се одма уведу ре-форме за границу намишљене. С тим рефор-мама имале би по предлогу ратног министра сервитута (уживања) граничарска на шумама на тај начин одкупити, да се половина шума уступи граничарским обитинама у властност. „Верцајтунг“ додаје: „Ако се ова вест пот-врди, то се можемо надати, да ће бити ува-жена молба граничара, да се сазове граничар-ско заступништво ради тога, да се споразуме о модалтетима спојења границе са „провинци-јалом“. Као што смо ми научили, шумско и жељезничко питање биће тако решено, да ће ратно министарство себи задржати продају шума, а уг. министарство концесију жељезница, и друге грађевине, те ће ратно министарство на те цели потребне суме од продани шума издавати. Ту би дакле продаја шума од кон-цесије жељезнице одељена била — а како ће се онда испунити молба граничарске конвоиције?

Стара и нова година.

Време је мера онога, што мере нема — вечности. Време је израз ограничености људ-ске, и људскога ума, облик, у ком себи људи ток, развитак ствари представљају. Година је обична мера времена, коју је ум људски узам-ио од обрта земље око сунца, и по којој об-ично и обрт, или боље рећи ток, развитак свет-ски догађаја мери — по ова је мера варљива. Догађаји светски, које људи, које дух људски покрећу, ако и нису посве независни од спољне природе и физични закона света, покрета, и окрета, ипак изгачу из ума, и слободе људске, и по том подлеже законима, према у раштним и изветним, али у појаву и животу различним од физични закона. Зато је и мера њина друг-чија. Идеје, тежње људске, догађаји, кои из живота ума и слободе изтичу, и морални свет сачињавају — не развијају се, дакле немогу се ни мерити по годинама. Неки се догађаји свршују у течају године, други прелазе у нову годину, често се десетина година, или век, какад и векови извескују, да се живот ка-кве, особите значајне мисли премерити може.

Неке обшце-људске, замашне идеје тре-бају за остварење толико година, колико је у години дана; неке за поједини народ важне требају бар једно за њи одрасло поколење, најмање толико година, колико је у месецу дана, тако да би најближе истини били, кад би кавали, да је свака година само један дан за свет духовног развитака људског, и да је свака стара година веч, свака нова година јутро на зренику духовнога света.

Кад је обичај — обазриво се и ми на то воче; и погледајмо то јутро — како је сунце наде људске село, како ли је и опет изтекло.

Но морамо унапред напоменути, да као свуди, тако и овде има разни, поглавито пак две тачке гледишта, са кои се и на прошлост и на будућност гледи. Једно је гледиште си-нова они народа, кои су у господству, у вла-сти и сласти, друго је гледиште синова они народа, кои су под притиском, кои се за дру-гога зноје, кои пате. Они обично желе, да све на миру прође, да се ни листак не крене на стаблу светски одношаја — други пак желе, да се стабло светски догађаја било ветрићем било олужем потресе, не би ли од плода што и у крило њиног народа пало.

Које је наше гледиште — то се и по себи зна.

С те тачке гледишта обележавамо, да је јутро тачке године са страдајуће, или бар потиштене народе зраком наде освануло. Крит-ско питање прешло је било у грчко-турску размирицу, и сваки је на истоку као осебао сунце изчекивао, да пукне прва пушка, први топ, али да севне први мац, први ханџар међу Тур-ском и Грчком, па да устану сваколика пле-мена противу диндушманна свога.

Још се није довољно расветлило незгласје између Русије и Пруске у тој ствари на па-

ривкој конференцији, и да ли је то неслаглоје озбиљно било, или је Пруска својим понаша-њем маскирала Русију, која због несправности или иначе није хтела рат на истоку ризикати — доста да је ладни фебруар угасио лунту источног питања на југу истока.

Одношај међу Француском и Пруском био је непрестано као залета пушка — али није било руке, која би је одапола. Болест с једне, растећа опозиција с друге стране везаше На-полеону, још неконсолидовано стање у север-ној Немачкој, а можда и поремећен одношај према Русији везаше Бизмарку руку.

И по трећи пут сену — али не загри. Египатски кедива би на скоку, да потегне мац из корица, што би сигнал био, да се и хриш-ћанска племена на истоку крену, али сад су опет знаци зближења међу Русијом и Пру-ском зближили иначе разноврсне интересе Француске и Енглеоке, и Енглеока склони од Француске напуштеног кедиву на неки бар привидни и привремени попуштај.

У свима тим фазама ридимо аустро-угарску дипломатију, где замке другом плећући, сама се у њи заплеше.

Тек што је опасна криза Наполеонове бо-лести нестала, а Бајот се већ у послу нађе да живом вуку реп мери, и очевидно је у том наишао на мамак Бизмарков, кои је тим међу Наполеоном и Аустријом хтео проваду да начини, у чему је очевидно и успео, јер већ није тако поверљив одношај међу овима, као после састанка Бајстеног са Горчаковым, и после његовог тумарања по јужној Немач-кој. Покушај Аустрије, да се Русији приближи није изпао за руком, и пут у Цариград и Егип-ат одућује је Аустрију још већа од свију сила, наиме од Русије, Пруске, да и од самог Наполеона, тако, да и пут у Флоренц осујећен бијаше.

По што је и у почетку и на свршетку године најјасније на видик изишло, то је при-јатељство Аустро-Угарске са Турском, на у-штрб хришћански народа. Она је Турску про-тиву Грчке подпомагала, она је у Цариграду склопила ако не формалне уговоре, а оно до-говоре, ради препреке сваког, па ма и ду-ховног покрета хришћански народа у Турској, па што је још најжалосније, и то изилази на видик, да у тој солидарности са Турском Ан-драши још даље иде, него и сам Бајот, као што то посведочавају чланци и дописи у ње-говом „дворском“ журналу, у „П. Лојду“ где се Бајоту пребацивало, што је Србији због градова, Црној-Гори због оружја и чебане, — на руку ишао, и што је сад у Цариграду на „по пута“ остао, а није се жешће за Порту жешће противу кедиву заузео. То је онај др-жавник, кои је кнезу Михајилу златне куле на истоку обећавао, и засењавао га обећањем мирнога добитка Бооно и Херцеговине — а коме је сад мало Будим-Пешта, Сибњав, За-греб, и Река, него му је срце гракнуло не само за Далмацијом и приморјем, него и за забрежјем Далмације — за Сарајевом и Мо-старом.

Шпанија прошле године била је „шеталица“ између монархије и републике. Како је мо-нархијско начело на цени пало, види се из тога, што за више од године дана немогуће наћи краља за тако велику и обилну земљу и народ од 16. мил. душа као у Шпанији. Ипак је и тамо тиранија и интрига докору-рала до — милитарне диктатуре.

Италија је финансијском својом кризом тако заплетена, да се неможа у светске догађаје — место тога Рим се и одвише меша. Састало се преко 700. владика у Риму, да угасе све-лост ума, покрет слободе. Ово је вршак без-умља и охолости и „силабус“ ће бити плоча на гробу средовечног мрака, обсе-нарства, и духовног тираниства.

Иначе су на крају наше старе године у три државе три знамените појаве изскеле.

У Аустрији кризу министарску, и потрес „Цивилајганије“ коме је „Архимедова тачка“ била наша дична, увек јуначка Бока-Которска. Зло у Аустрији, које се у Ческој, Моравској, Галицији, Крањској, и Далмацији кувало, у Боци је на површје избило. Криза није свр-шена — али ако се на корист Нежаца сврши, и ту ћемо највише имати захвалити мађарском аристократи: „грофу Андрашију“, кои се у свом „П. Лојду“ поноси, да је вагу проваг-нуо за централизам немачки. И тако се пра-

кајућа мај, отранка у свом јунаку обнавља
као заковани непријатељ Славена, а нарочито
Србаља у ополној и унутрашњој политици.

У Француској је министарска криза опр-
шена у корист парламентарне владавине; да
ли ће ова постојана бити, зависи од тога, да
ли Наполеон воде и „Орлеанизам“, него репу-
блику. Но ипак се династична криза ако не
пре, оно за смрти Наполеона неће одклонити.

У Русији имамо да обележимо две нове
струје јавног живота, једну, која се по-
казала у брошири Фадјејева, генерал-штаблера
кнеза Багратиновског, намењеног генералисима
руског, који подобно покојном маршалу Паски-
јевићу пут у Цариград преко Бача показује,
и препоручује, да се турско-аустријско питање
тако реши, да се дотичне поједине земље и
народи федеришу под краљевима из дома Ро-
мановог, и противположену струју, која је
набила у завери Бакуниновој, која никако
државу неће по само слободне конфедерације
обштине. Но има и трећа према сумњивија
појава, која се показала у једном допису Ру-
ско-високог листа у Брислу „Нор“-а, где се
Аустрији опет пут отвара, да се са Русијом
здружи, на основу заједнички интереса, што
прилично „мириши“ на Катаринско-Јосифову
политику деоба Турске.

У старој години била су два збора, од који
ће један на политичном, други на религијоз-
ном пољу вековима као два плама у средњи
тираније и сујверја светлоти, а то су: „кон-
грес за мир и слободу“ у Швајцарској, и „анти-
концил“ у Налуљу, од који први република
Швајцарска не препречи, ма да се расправе
тицале политичне сфере, а други монархија
забрани, ма да се није тикало политично, но
религијозне сфере. Та два случаја осветљују
дистанцију (растојање) међу монархијом и ре-
публиком довољно.

Ово је стање ствари, кад око нас погле-
дамо. Што се пак сами Србаља тиче, ту нам
је прошла година лошим плодом уродила. С
оно стране Саве немамо друго обележје, него
устав, који је еластичан, као гума, и који је
изрешетан обећањем органичног закона, за које
још нико незна, какви ће бити, и да им по-
род неће и матер своју — устав — живота
или здравља стати. „Аждаја — цензура“ још
и сад дави чеда људског ума и духа. Комуни-
кацијо питање оставила је стара новој години
нерешено.

Црна-Гора тек што је почела оружати се
материјално и духовно. Бако-Которски догађаји
изазвале је на стражу и опрезу.

Што је најжалосније, то је, да стара го-
дина бар одогу између Србије и Црне-Горе
није као аманет новој години оставила.

Догађаји у Воци Которској тако су блиски,
да ним ни узроке, ни последице није нужно
разлагати.

Стара Србија, Босна и Херцеговина про-
шле године провдилише у тежким оковима
турским, и замам прислушкују глас топа, или
топот ратни коња од стране Србије.

Браћу нашу у Хрватској и Славонији љуто
притиснуо „бели Арапин“ Раух.

На рље крајине наше метоше прошле го-
дине „жробије“ и оставише новој години, да
ји у њој поделе.

Међутим нас „духовним бичем“ растерује,
и шибја у Босни Дионисије, у Далмацији Кне-
жевић, овде грчко-оријентални патријарх, који
од онога, што је крњи сабор свршио, „арач“
направи, а подпуни и законити сабор прошле
године на радост владе, на жалост и велику
нако моралну тако и материјалну штету свога
народа, па и самога клира разгустити.

На новом уг. сабору питање народности у
обште, а србско посебноје прошле године по-
крнуто, ма да има Мађара, који та питања
несматрају, да су повољно решена.

Богословију, две гимназије наше, питање
о видању нар. позоришта у Новом Саду оста-
вила је стара година новој у истом — т. ј.
јадном и жалосном стању.

Из оваког је „вечера“ у великом и малом
синило „јутро“ нове године.

Но једино дај Боже! прво јачање свести
свега народа србског, друго слогу пре свега
међу Србијом и Црном-Гором, па онда и оста-
лим народима на истоку, треће — згоду и
прилику, да дуж границе било Србије, било
Црне-Горе према Турској огласи пушка, и
одјекне на све крајеве Србства за ослобођење
нашег народа у Турској, чему је последњи
час кунцу. Нека нам то донесе „Нова година“,
„ново јутро“ у новом дану народа нашег, па
ће је и политици, и историци, и песници обе-
лежити у животу народа србског као „звезду
преоднице слободе србско“.

Критика на критику о в. крајини.

Ми смо у три чланка од пређашње године
претресли броширу о војничкој крајини, и сад
смо добили критику „на критику списа о пи-
тању крајинском“, коју други због тона јој и
начина можда не би противу самог себе примио,

али којој ми и пак места у нашем листу дајемо,
и која гласи:

„На критику списа о питању
крајинском.“

Под насловом „Питање војничке крајине и
аустро-угарска уставност“ донесе „Застава“
критику о познатој брошири под истим именовом.
Важност предмета захтијева безувјетно некоје
примјетбе на исту критику у интересу само
ствари и „за разбитоће појмова.“

Прије свега рећи ћу да ми се чини, као
да је критик веома на бруу руку прочитао
споменути књижицу, и да му је тако којешта
утекло, нарочито кад говори да писац оне
брошире изводи уставност крајинску једино из
октобарске дипломе, ма да он на више мјеста
изриком спомиње уз ту диплому и дотични
стари устав матере земље, за који му је октобар-
ска диплома само као кључ или средство
оживотворења истога устава стародавнога.

Истина је да писац оне брошире не спада
међу оне људе, који су изгубили вјеру у
могућност праведне Аустрије, него се више
нада нечем бољем од слободна, поштена и
праведна договора и поравнања у погледу по-
литичних задјевница с народима читаве цесаре-
вине, ако надвладају начела федеративна, него
ли од Угарске, која није кадра да буде пра-
ведна народима немађарским. Нека се покаже
сутра прави пут с стварању истинито уставне
и равноправне Аустрије, какову желе при-
врженици федерације, па ћемо видјети, да ли
је збиља и Чесима с оспјодочењем — како
критика вели — „да им будућност и без
Аустрије може осигурана бити.“ Врло
би се преварили, кад би држали садашње де-
монстрације у Чешкој за антидинастичне и
антиаустријске. Нека падне министарство њем-
шкуртарко, а наступи влада федералистична,
па да видите онда хоће ли Чеси тражити
будућност „без Аустрије.“

Прикор као да писац брошире хоће да
уздржи крајину као „стару гарду једин-
ства аустријскога“ не има у садржају
исте књижице никаква темеља, гдје се на
много мјеста налази изтакнуто и образложено
захтјевање праве уставности, добро-
вољне нагодбе између народних за-
ступства на темељу изборнога реда
правоваљаног, октројисањем непо-
кваренога. Ако је тако, онда је немогуће
из крајине начинити „стару гарду“ ма каквих
тежња, које се не слажу са слободном вољом
народа и заступства граничарскога.

Ако дакле писац брошире о крајинском
питању говори (на концу књиге у четвртој
главној тоци својих предлога) да би крајина
у случају свеобне ревизије устава цесаревине
„у сврху слободне и праведне нагодбе између
свих народа аустро-угарске“ државе пристати
могла на такву нагодбу, у сврху консти-
туирања укупне цесаревине као у заједничким
пословима истинито јединствене силе, уз де-
централизацију послова који нијесу заједнички,
уз сходно групирање народности по областима,
и њихово подпуно ослобођење од робства својих
сусједа — кад писац и онако у начелу одлучно
усвојава начело укнјућа крајине (али само
строго уставним путем уз одлучни вотум
крајинскога пука) — када писац наодлетку у
истој тоци својих предлога изриком каже:
„не дође ли пак до обће ревизије устава, и не
жели ли се на одлучно мјесту чвршће пре-
мошћене дуалистичнога јазва између обе по-
царства, није ни крајина — вели писац —
„но изкључиво своје познице хисто-
рије, ни пошто позвана, да као посло-
вођа без налога, пркоси судбини цар-
ства које сраспада“ — кад писац надаље
нарочито спомиње да граница има прилику да
учини држави волику услугу на пољу по-
литичном „без да олужи средством
реакције“ онда није моћи постигнути умом,
како је критик могао пришивати писцу намјеру
као да он хоће да начини од границе „стару
гарду“ јединства аустријскога. Кад је критик
навео прву половину тоcke IV. предлога,
чудновато је, са шта није споменуо овај садржај
друге половине исте тоcke, који у
напред оповргава могућност таква подме-
тања? праведност је најбоље оружје.

Критичар говори надаље да је он проти
икакву посебном граничарском сабору, јер —
вели — ми се бојимо, да би граничар-
ски сабор заклучно, да се граница
не провинцијализише,“ него да остане као
„засједа абсолютизма противу уста-
вности па и саме народности.“ То ли
је либерализам наших уставњака? Та људи
божији — мора се збиља рећи — какви сте
ви конституционалци, кад хоћете да крајина
у сваком случају ради онако како би ви ради,
а не како би то она хотјела и жељела? Тако
хоће и Мађари и Мађарови, па чему се
опирете?

Али критик вели: „граница нема пра-
ва, жељети и тражити што је про-
тиву интереса целе земље и целог
народа.“ А провинцијал има дакле права
жељети и тражити што је противу интереса
крајине? Али најтите ми, господо, тко је тај,

тко ће нам сада недвојбено казати: шта је
прави интерес „целе земље и целог народа“?
Је ли оно што ће жељети и тражити крајина,
или оно што ви намишљате?

У погледу бојазни, да би крајина могла
бити „засједом абсолютизма противу
уставности па и саме народности“ —
разумјевамо ствар тако, да се ту мисли једино
на војну силу крајинску, јер народ крајински
никада није сам по себи дао разлога таковој
бојазни. Али ваља да се запитамо, да ли је управ
само граничарска војска једино и најгоре
средство „засједе абсолютизма“? Није ли
војска регуларска и тако и још поузданије
средство такове „засједе“? Не би ли граничари
као линијска војска и као „хонведи“
исто тако и још горонадније послужили задатку
намењеном јој од стране „засједе абсо-
лутизма,“ под командом ненародних официра?
(Сљедују неколико редова које изостављамо.)

Критик пита, о каквој је заједници говор
у брошири под точком IV. предлога, између
заступства крајинскога и провинцијалнога. Кад
би критик нешто више устрљивости промо-
трио био те предлоге и логични ред њихов, нашао
би ствар сасвим наравну и јасну: Писац бро-
шире предпоставља очевидно, да ће се пора-
зумљење и нагодба између заступства крајин-
скога и провинцијалнога у смислу тоcke III.
предлога, прије покушати и постигнути, него
ли се приступити к нагодби с Угарском и да ће
то поразумљење имати повољан успјех. Тада
је лако судити какова ће то бити „зајед-
ница“ између заступника крајинских и про-
винцијалних на заједничком законитом са-
бору читаве земље, колико се тиче троједне
краљевине, дакле солидарност. У Угарској је
дакле тежи положај за Србе и Романа крајин-
ско и провинцијалне. Њима не престаје после
нагодбе крајинскога заступства с угарским са-
бором друго, него да поступају у свему у за-
једници са заступницима народним на сабору
угарском, и да настоје с њима изповсвати из-
нимни положај на темељу начела народности
и дотичних привилегија. На кога их је иначе
и могао писац упутити, ако нећете да се по-
врједити право и угарске и троједне краљевине?

„Друго би то било“ — вели критика —
„кад би граница рекла, да донде неће заједно,
док се неки услови не испуне.“ И ево ти на-
шега критика нехотиче на једном путу с писцем
брошире. Та зар писац збиља и смјера и шта
друго, него у начелу то, да се најприје из-
пуне неки услови, прије него крајина при-
стане у коло браће провинцијалне, који су уда-
рили да мјесто наопослен, играју коло наопако.

Критик спомиње генерала Гривичића, од
кога он суди да је морао имати посла с том
броширом, с тога само, јер се у њој спомиње,
да би пробитачно било, кад би у случају про-
винцијализирања крајине био бан-генерал на
челу управе у Хрватској и Славонији? То је
баш увереда за писца, критик — веома погрешно
— доводи у сумњу несамосталности у свом
суду. Па зашто баш Гривичић? Може бити с
тога, јер су то рекле некоје бечке новине! Или
мисли критик да нитко није кадар имати мњења
самосталнога, до ли њега?

Него говорио тко што му драго, изрећи
ми је истину: Тко крајини одриче право, да она
сама својим слободним гласом одлучи судбину
своју, тај није човјек уставности, него члан
„засједе абсолютизма.“

Још једну. Критик спомиње неко приватно
писмо, у којем се пита, како се то предлози
чине на угарском сабору за крајину без кра-
јине. Кад већ потеже и садржај приватна писма
у јавну дискусију, тада је имао напоменути и
то, да то питање није било главни предмет
писма, него протест противу сумњи-
чења и довођења писца брошире у
савез с камарилом у пријашњем неком до-
пису из Пеште у „Застави,“ а узгреднице само
стављено је било оно питање. Сваком своје.

Један крајиншик.

Сваки ће увидити, да ми нисмо ни близу
тако строги били у суду свом спрам брошире,
или боље рећи њеног писца, колико је писац
противу нас.

Ми ћемо на ову анти критику у кратко
одговорити.

Пре свега уверавамо писца, да смо му
броширу не на бруу руку, него пажљиво про-
читали, и коју тако прочита, ваћи ће, да је
писац октобарску диплому наводио не као кључ
или средство оживотворења старог устава,
него као темељ уставности и за границу. Пи-
сац истина на страни 7. каже: „правноне-
прекидива излазна тачка за уставност кра-
јине нема се по нашем мишљењу нигде другде
тражити, него у октобарској дипломи
и посредством ње у уставу дотични ма-
терински земаља — али на страни 11.
каже: „Та два закона (т. ј. окт. диплома и
чл. 42: 1861.) чине правнонепрекидиве из-
лазне тачке за уставност крајине, њену по-
литичну основу права, њену велику карту“
кад се даље узме, да октобарска диплома не
повраћа на просто стари устав, него овому на-
пред октројком границе означава, и унапред
неке и то најзамашније ствари центруму у

Бочу задржава, онда је она само за оно неки
кључ и средство оживотворењу устава, који
је само са негативне стране узимају, т. ј. с
те стране, да се владатељ одриче своје абсо-
лутне власти, и препрека уставности одлања,
који је за излазну тачку, за „велику карту“
примају, као што је, тај дерогира старом у-
ставу, и крњи правну непрекидиву важност
његову.

Кад писац није изгубио вјеру у могућност
праведне Аустрије, ми се с њима за ту веру
прети нећемо, но нека је и нама слободно бити
у томе „неверни Тома“.

Наравно да се „граница“ улога „гарде“
аустријског јединства припојује, кад се на те
циља, да питање граничарског постане пољупом
новог преустројства монархије у федералистич-
ном — али централно-федералистичном смис-
лу; она Аустрија, која би хтела тако феде-
ралистично преустројство које „не би послу-
жило реакцији“, не би требала ни услуге
крајине при том послу.

Ми смо се изјаснили противу посебног гра-
ничарског сабора, и због тога, ако и не само
због тога, што се бојимо, да би он заклучно
непровинцијализирао. „То ли је либерализам“
пита писац. А то ли је редолубље, то ли је
тежња или пут, да се уједини народ наш?
питамо ми.

Та ми некажемо, да крајина треба да ради
у сваком случају како би ми ради, јер не
привајемо, да оно, што је провинцијал без
крајине урадио, важи и за крајину, али баш
зато и тражимо, да обоје заједно реше одна-
шњај земље и народа према трећем, а у уну-
трашње своје ствари да заједно уреде. И то
нам је најјаче оружје противу материјалне
правоваљаности поравнања, које је можда јаче
и од самог формалног, основаног на октројци
саборног и изборног реда. А то да Мађари и
и Мађарови неће, то писац добро зна, као
што и ми радо верујемо, да он неће оно, што
милитарна партаја, ма се случајно у нечем
и ни једном путу суверели.

Ту је и одговор на питање: „ко је тај,
ко ће нама сада недвојбено казати, шта је
прави интерес „целе земље и целог народа.“
Нико други него народ — али цео народ у
земљи, која саставља, или хоће да састави
државну јединицу и целину, путем заједнич-
кога сабора.

Ко би другчије мислио, могао би исто та-
ко захтевати, да свака регимента или и свака
општина за се може о државоприним одна-
шјама својима решавати, чиме би дошла до
— Бакунињства.

Да би „крајина могла постати засоном аб-
солютизма“ противу уставности, па и саме на-
родности — то нам доказује год. 1848. кад
је крајина крв своју истина проливала, за ра-
вно уставно и народно право, али је Бах у
заседи с границе и остале војске сковао ланце
абсолютизма и противу уставности и противу
народности, и то и саме србске и хрватске
народности. Може бити, бива, и јесте и ре-
гуларска војска поуздана, и још поузданије
средство „таке заседе“ — али некако је већа
заветрина, кад је читав народ војска, и за ту
се законити може, него на разштркану војску
— Вандишгрец је доцније на бојно позориште
ступно. Писац међутим меша појмове. Ми смо
говорили о сабору, а не о бојном пољу; ли-
нијска и хонвидска војска немају свој сабор
и ту смо говорили о „могућности заседе“, про-
тиву које је противулек заједничко савез-
товање и границе и провинцијала, те само
тако ваши наше Мађаре, наши нашег Немца
политично тукући, могу заједно објоци импо-
новати, и земљи и народу доличан положај
отећи.

Сљедују сад неколико опори редака, који
кад би се наз тикали, ми ји не би изоставили
— али се тичу народа у провинцијалу, зајед-
љиви су и увредљиви по провинцијал, и то
без повода и основа, и произилази из подме-
тања, као да би ми држали официре у гра-
ници за непријатеље народности своје.
Ако писац са тима редовима иначе на јавност
изиће, онда ћемо му и то по заслузи одго-
ворити, јер ту ће и табак мало бити.

У нашим речима: „друго би што било,
кад би граница рекли, да донде неће заједно,
док се неки услови не испуне“ — не лежи
то, да је зато граничарски сабор у жд-
дан, него само тако владање границе, да она
не притане на бирање посланика у сабор, ако
се не би одредило с једне стране, да се у про-
винцијалу нов сабор сазове, и то на основу
или старијега или од посљедњег законитог са-
бора предложеног саборног и изборног реда,
с друге пак стране да се и крајина, и то цела
на исти начин у сабор позове. Што је ту ме-
ђусобнога, нарочито на начин и време провин-
цијализирања односнога буде, то да се савез-
та ando, међусобним споразумљењем, а што је
спрам трећег, то да се солидарно реши. Што
се конференцијално и у неку руку куријално
концертује, то ће се у свечаној седници санк-
ционисати.

Писац се налази увређен, што га доведо-
смо у неку свезу са г. Гривичићем. Ми то

ни смо позитивно казали. Ми нисмо тим сме-
рали на увреду писца, нити смо на уму има-
ли онај уплив, који самосталност писца у су-
мњу доводи, него онај утицај мисли, који има
међусобна имена мисли. Увреда је пак сва-
како и посумњати, да ми кадроу самостал-
ности само за себе присвајамо.

И ми би могли изрећи писца изреку су-
проставити: „Ко крајини даје право, да она
сама без браће у провинцијалу својим слобод-
ним гласом одлучи судбину своју, тај јој мора
доследно дати право, да се и одлучи од своје
браће, да свој део земље и народа у „рајко-
рат“ однесе — тај цела народ, и није прија-
тељ народности и снажњога народног, него члан
„заседе абсолютизма“ — могли би, али нећемо,
једно што знамо, да су најизвренији Срби у
Панчеву такође граничарски сабор искали,
друго, што ми нисмо категорично перхорес-
цирали, т. ј. одбијали граничарски сабор, него
смо само на искуству основану бојазан нашу
изрекли, и за целисходније сматрали, ако се
одма у почетку, али наравно с обе стране
законито и слободно изабрани заједнички сабор
држи. А патријотичну бојазан имати, није так
злочин, да човек мора зато престати бити чо-
веком уставности.

Ми смо међутим први на јавност са овом мисли
изишли, и видимо да се у том смислу Сисак,
и све прекодунавске обштине изразиле, што
је тим ближе истине, пошто је без сумње и
овде и онде самостално поникала.

Што се тиче навађања из приватног пи-
сма, томе неможе замерке бити, јер се навод
тиче јавне ствари, штедњом имена, и како је и
други тако мишљење имати могао, кад га је
тако учен човек имао, као писца, то је онда
једина прилика била, да се интерпелација објасни.

Напоследку уверавамо велеуваженог писца,
да нас никаква лична страст није при крити-
ковању брошире руководила, и били би у стању
показати, да смо пре него што смо сазнали за
име писца, у истом смислу наумили били пи-
сати — само што нас је други јавни посао,
и пут препречио.

Сваком своје.

О надзорницима на српским школама.

Јерархија је дакле расписала стечај за над-
зорнике на српским школама, и већ су земунски
учитељи протестовали против тога, што па-
тријарх узурпира себи власт, која му непри-
пада а и други спремају се да им се придруже.
Ми пак од наше стране несмо за те протесте.
Протестовати у данашње време то је учити
вука да је грејота мрести у пост. Сад док Бог
ненадјача Рим, ваља приклонити главу на че-
кати, кад ће послати избављење својим људима;
с тога смо ми ради, да говоримо о оном добу,
кад први царство божје на земљу, и рећемо
само коју уопште.

Да видимо најпре ко је досад директором
постајао? Ево ко:

Адвокат, који није имао парница. Доктор,
који вије имао пацијената, евестеник, коме је
било мало његова парохија. И још неки, који
имаше више среће него памети.

Поред свих ових врста морамо додати и
оно латинско: nulla regula sine exceptione, а
особито поред друге врсте; јер је докторија у
нечему род педагогији, и то по психологији и
природним наукама, као што је антропологија,
физиологија и дијететика, те у оскудици стру-
ковњака навек нам је доктор најбољи за ди-
ректора.

Стручних дакле директора, ми досад нисмо
имали него самоуких.

Да видимо сада какви су нам данас ди-
ректори.

Прошлост нам је у том слика садашности.
Но и са скором будућношћу у тој прилици
нестојимо најбоље.

Да тако судимо упућује нас списак ки-
нинске општине у ком тражи директора, па
вели да ће „за особиту препоруку сматрати,
ако је компетент на литерарном пољу у школ-
ској струци каква резултата показао.“ Напред
морамо казати да нам је овај захтев нејасан,
али ако узмемо, да је њиме захтев оно речено,
што је мишљено, онда морамо запитати колики
је обим тога захтева? Иште ли се ту да је
компетент литерарним радом својим учинио,
да је рђав начин предавања бољим заменут,
да је сам тај нови начин узмемо, ил да је сам
који предмет школски цели сходније одбелео,
да је и. пр. читаву читанку ил који одељак
њен према захтевима нове педагогије саставио,
ил уопште да је његов књижевни рад имао
утицаја на живот школски. — Ништа се од
свега тога нешто, јер резултата ил српски да
кажемо успеха на литерарном пољу у школској
струци показаше до данас од живих с ове стране
само два човека, а та двојица неверујемо да ће
се примити директорства у Кикинди, јер један
запрема сада место на ком је од веће користи
него што би био као директор у Кикинди, да
неузмемо у обзир већу плату и т. д. а други
по свој прилици неби тео од митрополита бити
владика, ако и није вице у активитету. Иште
се само да си писао што о школи, па ма то било,
да је школа соба у којој има ђака и учитеља.

С тога не треба се чудити што многи и
не помишљају на педагогију и њену књижев-
ност него онда кад се мисле тражити за по-
главара у школи преведу један или два члан-
чића у школском ил другом ком листу, те тим
напајају пред свет само то, како онај који је
оригинал написао уме паметно о школи ми-
слити, а како они уму паметно с тим се
користити.

Овде морамо и то исповедити, да ми нисмо
као они, што кажу, да неможе онај никад добар
учитељ бити, који није седео за скамјом овог
ил оног педагошког завода; ми напротив до-
пуштамо да може самоук добар педагог бити,
али је много извесније, да ће онај, који је од
другог добро упућен пре до цели доћи него
онај, који сам тражи пута, и ако друге ко-
ристи не узима он је бар времена уштедео;
почем онај први мора, као Робинзон сам све
изнова да измишља и проналази, а овај други
размишља као Телемак о оном, што му је
Ментор показао. Док први са одломци занима
се, други већ нешто цело само дотерује боље.

Очевидно је дакле, да ми имамо на уму пре
свега оне учитеље, који су положили на сом-
борској преарандији испит и доцније ваљано
се изпрактиковали и оне, који су се на другом
месту спремили али су добри учитељи, и пред-
стављамо их данашњим педагозима, који су
се само за директора и то наугред спремили,
а не и за учитеља. Ово зато кажемо, што ми
жељимо да надзорници буду заједно и учитељи.

А зашто оном да надзорници буду учитељи
ово разлога:

Директор треба навек да је од учитеља
напреднији.

Но како се директори на вечито бирају, то
толико пута бива, да млађи учитељи, који до-
бију више прилике да се науче, него што је
имао директор у своје доба, надкриле дирек-
тора и овај им је само на сметњи и на терету,
јер тешко је то имати над собом слабијег ста-
решину. То би се избегло кад би директоре
бирали на неколико година, а ово би само онда
могло бити, кад би учитеља за то бирали, па
кад би се видело да је заостао, другим би га
заменили, а он би наново учитељевао. Тим би
се једно уштедиле пензије за директоре а друго
више би се директора могло држати. Сад н.
пр. има један директор 1200 ф. годишње. Учи-
тељу поред учитељске плате било би доста за
директорство 300 ф. Тако би дакле где ће
сад бити један директор могли имати два и
поред скаког директора по једног помагача са
300 ф. Инспекција би овако била боља; јер
сваки би имао мање да обилази, па би чешће оби-
лазити могао. Избор тога директора требало
би да бива тако, да један део тога права и на
учитеље округа падне.

Други би разлог, да је нужно да надзорник
буде и учитељ, био ово:

Како смо рекли да директор мора бити на-
преднији од учитеља, то см. ту мислили, да
мора и у теорији и у пракси напредовати, мора
дакле сам се тако исто развијати као што се
и сама теорија и пракса развија и још ићи
сам напред. У пракси пак може директор
само онда напредовати, кад има где практици-
рати, кад има своју школу. Код учитеља је
то прва догма, да се мора толико исто после
школе за школу спремати као што се пре
школе спремао је јест, мора све оно што је
у школи приметио прилежити, те тим сачу-
вати се од ренетиције у погрешкама и уједно
сабирати материјал за метод у школи, а ово
је последње од преке потребе и за директора.
Није доста само рећи треба држати зашт у
школи и овако се зашт држи, него доћи у
школу, па и израдити оно што кажеш. Школа
директорова била би дакле школа за углед.
Ваљана школа директорова уливала би више
решекта учитељу него високоуџеност, која се
данас тражи код директора, а и била би нај-
воћа пресија за лењивце. Друго је просто рећи:
„зашто немо жеш.“ а друго је рећи: „Кад
ја могу, зашто да ти немо жеш.“ Није
доста казати само: „овако метод каже.“
— некроје се деца по методу него метод по
деци, ил који је још доктор по човечијим сли-
кама учио се познати састав човечија тела,
— него треба знати дал је то добро што метод
каже, а то ће се сазнати само онда кад се
експериментира на деци.

Оваки су разлози по свој прилици били ме-
родавни код ратна министарства, кад је наре-
дило, да „оберлерери“ инспектирају школе. Но
и ово је нека привилегирана инспекција. Ту
је главно постати „оберлерер“ и у толико је
боље бирање на неко време.

Па и колика је то добит по бедне учитеље,
што директор мора и сам да се са својом школом
мучи, те најбоље зна терете школске. Нуз то,
нашто учитељима и то мало каријере затва-
рати, како би било јуристам да учитељ постане
солгатијер ил тако што, ил зар га неби доктори
протерали, кад би лецио болеснике, па ма нај-
срећнији био при лечењу.

Дигни те — узвисите учитеље, па ће вам
се и школе дићи.

На свршетку морамо приметити, да смо ове
редове писали, да се чују тамо где ће се ако

не уважити а оно бар на ум узети, и ако је
на једном месту доцкан, да друге сачувамо од
мнима бољка, и напоследку ипак изјављујемо
своју радост над појавом у Кикинди, што нам
је Јемац, да народ нежали тропка за своју
науку. Срећно дакле кикинђани.

У Панчеву на оцеве.

П.

Представка

Вуковарски становника на краља
у ствари познатог закључка, загребачког „спра-
вишта“ о укинућу ћирилице у сремској
жупанији.

Ваше царско краљевско апостолско Величество,
Премилостиви господару!

Сабор, који је ове године у Загребу сабо-
рисао, донео је дана 11. октобра 1869. закључ-
ак, да се висока влада позове, нека админи-
стративним путем уведе у порабу у жупанији
сремској хрватски језик с писмом латинским,
којим се саборским закључком, године 1861.
у главној скупштини жупаније сремске једно-
гласно донесена наредба: да се ћирилица као
службена писменица у сремској жупанији упо-
требљавати има, укида.

Жупанија сремска има у свом становниш-
тву највећи број Срба православне источне вере.

Писменица, тако звана ћирилица јест пи-
сменица њиве цркве, и као таква има на
себи печат црквене освећености. — Дирати
дакле у ову писменицу, исто је што дирати
у само вјероисповјестно осећање србског на-
рода те цркве, и ово је она страна, коју свако
законодавство и свака влада са највећом об-
зирношћу трактира, и у коју никад додир-
нути неће, а најмање у 19-том веку, дојеру
слободе и савести: и већ дакле са ове стране
није било савјесно дирати у ћирилицу писме-
ницу у Срему.

Но ћирилица писменица носи на себи и
други освећења печат, печат народног значаја.
— Ова је писменица за Славона у Моравској
изнађена, код Славона је као народња уведена,
и од Славона у велико претежном броју упо-
требљавана, а код Срба кроз векове сачувана
нама тако драга и света као ма шта друго,
што носи на себи карактеристични печат на-
родности.

И са ове дакле стране противи се закључ-
ак загребачког сабора првим правилима др-
жавне мудрости и законодавне праведности.

А није управо било ни права повода ни
темељита разлога свему закључку загребачког
сабора. — Неколико људи који су ишли на
то, да се духови у Срему распале и побуне,
даду молбеници са неколико потписа на сабор.
Ваљало је констатирати да ли су потписи на
тој молбеници истинити јер је било стотинама
такови, који су најтемељитију сумњу побуђи-
вали. Ваљало је дакле дати жупанији срем-
ској ту молбеницу да ствар извиди и истини-
тост потписа констатира. — Но то учињено
није него је на неизјестне потписе неколико
стотина имена донешен закључак с којим се
обара уставова, о којој сумње нема, да од ве-
лике већине сремски становника долази.

А да молба молитеља тих неима темеља
у назорима Срема и његови становника то се
већ сада позитивно види, кад је и магистрат
жупаније који се из особа источно и западне
цркве састоји, изразио: да се ћирилица као
званична писменица у устој жупанији задр-
жати има, па је и главну скупштину искао;
да се неоснованост за сабор дане петиције кон-
статира.

Безпримјерно је дјело загребачког сабора,
а да се увиди ова безпримјерност његова до-
ста је запитати, да ли би сабор немачке које
државе и помислио донети закључак, да се у
ком граду, срезу или окружју готским сло-
вима немачки језик писати несмје.

Закључак сремске жупаније, да се у њој
званично ћирилица писменица употребљава,
донешен је год. 1861. у подпуној главној
скупштини једногласно. — Ниједнога часа
против дотичног предлогу дио није, и овај
закључак у толико је мање могао кому про-
тиван бити, што је уједно закључено, да се
оним странкама пише латински писмени, које
ту, као своју признају и желе.

Потписници дакле гореспоменуте петиције
нису имали ни повода на то да се туже, ни
разлога да се тужити могу, а даје сам сабор
још мање имао повода и разлога да донесе
закључак који је донео, то се из овога јасно
и очевидно види.

У другој краљевини нашег ц. к. апостол-
ског величества у Угарској дозвољено је и у-
јачено законом Србима православне цркве, да
се могу служити ћирилицом писменима у свима
муниципалитетима, где се србски језик са званични
узети има, — ваше величество неможе допу-
стити да се у другој вашој краљевини у Хр-
ватској и Славонији овоме начелу противан
закон донесе.

Списи, писани ћирилицом азбуком иду нај-
вишој области, на врховна судишта у краљев-
ини Угарској, па још угарском сабору ни
на крај памети непаде, донети закључак: да
се ћирилица из земље изгони, а неће му за-

цело никада ни на крај памети доћи, јер се
ту даје помоћи лакшим и достојнијим сред-
ством, којим се угарска влада нашег велича-
ства и помаже, и тим, најсветијим начелима
правде и времена и највећнијим чувствима
народа одговара.

И са ове дакле стране поуздано се надамо,
да ће ваше ц. к. величество вјерни свој на-
род србски у жупанији сремској од те не-
правде и тога понижења сачувати.

Подносећи ову тегобу и препознату молбу
вашем ц. кр. апостолском величеству неможемо
претајати, да би извршење јеченог закључка
сабора загребачког ова вредна мјера растужиле
и да би се ова туга прелила у срце свих
Срба, који вашем ц. кр. апостолском велича-
ству у краљевини Хрватској, Славонији и Дал-
мацији војничкој крајини и Угарској краљев-
ини вјерно служе, јер сви Срби сматрају у
том закључку повреду најсветијег свога ве-
розаконскога и народнога чувства, а невиде
ни праведни разлога ни ваљане користи, који
би свијетлу круну на то побудили, и која би
корист одгуд за свијету круну изстицала.

И зато уздајући се у правду краљевску
и мудрост владалачку, завршујемо ову пре-
познату представку с молбом:

Да би ваше ц. кр. апост. величество нај-
милостивије благоизвољело упутати владу, да
исврши дотични закључак сабора загребач-
ког од 11. октобра 1869. којим се устано-
вљана; да се повове висока влада, нека ад-
министративним путем уведе у порабу у
сремској жупанији хрватски језик са писмом
латинским, но да има сходан предлог сабору
поднети да се њој неумјетли и неправедни
закључак исправи.

Вашег ц. кр. апост. величества у Вуко-
вару 24. дец. 1869. највреднији подјанич.
Сљеде потписи.

„Зачочник“ је управно на бана Рауха сле-
дећу интерпелацију; на коју још нема од до-
тичне стране никаквог одговора: Једи истина:

1. да ви нисте власторучно у Пешти под-
писали ортакчкога уговора од 8. маја 1868. као
пуномоћник грофа Кулмера, кад овај још није
ни био члан друштва и кад ви нисте имали
пуномоћја од њега;

2. да се, осим свога потписа, на спомену-
том ортакчком уговору налази и други нут
ваш власторучни потпис;

3. да ви нисте власторучно дописивали са
струковњаци подузетништва за извођење лош-
скога поља потребним и да се нисте с њима
погађали;

4. да нисте власторучно и од никог оу-
новлашћен месеца августа 1868. потписали
писмен уговор са струковњаци нижинири;

5. да нисте управо ва, начином у „Зачоч-
нику“ од 23. децембра 1869. бр. 93. наведе-
њем, присиљили Лангенхофена, да иступи из
друштва и свој део предаде, и да нисте од
истога Лангенхофена добили писмо онога истога
сadržжаја, како се наводи у споменутом броју
„Зачочника“;

6. да нисте ви Лангенхофена упутили на
г. Томековића, банскога стола присиљили, као
на нашега сензала, који ће са Лангенхофеном
уговорити увјете, уз које ће овај изступити
из друштва, и да г. Томековић није ове за-
даће вршио и извршио;

7. да нисте ви већ у почетку, када се ра-
дило о оснивању за извођење лошскога поља
и о саставу уговора међу владом и друш-
твом, овом именовали одвојеника, који ће те
послове извести, и да се у ту сврху нисте с
њим договарали.

Док пак стоји необорона истина ови окол-
ности, сваки жпв мора закључити, да сте ви
прави правити члан друштва за извођење
лошскога поља.

ДОПИСИ.

У Карловци 15. дек. 1869. Ми овде
имамо 4 нормалне или тако зване „алгемајне
дајче хауптшуден“ као што их по свим ко-
мунитетима и пуковнијама има. Ове су школе
плаћане нашом муком, али беху у првобитно
време само зато да нас понемчавају, и за вра-
тиће и капларчиће спремају, но ни онда као
ни сад није слободно било дражити децу и за-
вађати. Ова цјел понемчавања постаде место
по мало изливна, јер што се јаче самосвест
нашег народа већма развијала с тим се више
губила она глупа аветиња — да вјера дели
браћу и да је онај брат Славен који је ри-
мокатолочке вјере уједно и Немац.

Зато се и поче мало по мало у овим шко-
лама и наш матерњи језик неговати, нај-
пре само превађањем јеванђеља и библичне
повјести, пак онда по мало и словом истина
само латиницом, но ипак надајући се бољем
ћутасмо; у овим школама обично су учитељи
са шпадама и трогорци на глави; међу ко-
јима је Оберлера старешина, кога и за наше
школе као неког надзорника намегуше.

Имећ ових имадосмо некаког Франкеша
који је сада у Тителу пак се зарадовамо кад

се курталасмо, јер је неки монопол и сен- залују из свога швагера Шика Врболтера по Карловца тора, после њега дође нам Ронче- вић, који од њега у млогом бољш беше, али који је ипак застрашио био, као што сте из пређашњи дописа видели; на њега су се и учитељи тужили, те је овде била истрага коју је г. генерал Книж водио, следство, да је у Панчево премештен. На његово место дође нам пак неки подражатељ Јуде Тадије-Кајзер фелд-благотиншека, који би нас ваљда као ка- ква потурица, ала Бајет — Гисра — Хербет уз вид притиснути рад, а ваљда напоследку и потурчица. Овај се јадник зове Петар Куку- љан, родом из Титела, а из Карансбеша пре- мештен је овамо.

Кад је г. Кукуљан амо дошао одмах има- досмо прилику у кабини чути га, где прети да ће нашу децу натерати да немачки само уче, а не да свој матерњи језик само добро знају, јер вели није задовољан са знањем не- мачкога језика, и т. д. Ми ово држасмо за „благотиншековије“ бахусово, кога врло поштује, али се преварисмо, што рече ово хоће и да учини.

Наше место броји 4300 душа од ових по народности Србо-Хрвата 4200 а једва ће бити 100 Немаца; а по вјери 2600 источне а остало римокатоличке. Овако је дакле у школи: Не- маца нема, зато г. Оберлера хоће да их на- прави, јер једнога дана дође у школу и стане захтевати од оно двајестину ђака, да му не- мачки одговарају, деца одговараше колико се од деце од 9—10 година захтевати могло и колико исти у школи, где је главни предмет немачки језик за 2—3 године научити могуће, које не задовољи Петра Кукуљана, те се стане на децу осецати: не чудим се овим Србљима — Рацима — што они тај њихов неваљали језик боље знају него немачки, али се чудим вама Немцима, та наше је царство па ми тре- ба наш немачки језик да учимо да наше цар- ство одржимо и т. д. веле да је пало и „ок- думгеборене рацен“ и ктome још: „та Раца немају царство њихов се кнез Лазар опко, па је изгубио царство“ и т. д.; да је на овом остало ни по јада, али деца као деца пођше из школе дома, па деца римокатоличке вјере стадоше својој браћи источне вјере пркосити и понаврати што им је Оберлера говорио, те би и за косе. Ово се разнесо по вароши и проузроковало је велико негодовање код свију становника, те као што чујемо и г. полицај звао је синчића г. Бакаловића и испитао га о овоме, те кад се уверио, да је дете и даље водио и испитивао. Тада је г. Оберлера добио устмену опомену, од г. Митровића капетана, аудитора и заменика начелника, да ово више не чини!

Ми замерамо г. полицају зашто је он дете без родитељева знања к себи призивао, знали он да он нема право то чинити, оване је де- тету сада прети оберлера, ти си сада у „др- ном протоколу“, те се дете тако поплашило, да је, дошав кући грозницу добило. Ми др- жимо, да је у овој ствари требало у споразу- мљењу са надзорником школа истога са два општинара у школу послати, г. оберлеру уда- лети, и децу испитати, пак поднети релацију, а не овако децу заплашавати.

И ови се људи за надзорника школа у крајини намећу, зар је то награда за толику проливену крв?

Ово на јавност износећи, држим, да је дуж- ност црквене и политичне општине за ово се заузети, да се ова ствар испита, и да се госп. Кукуљан од нас уклони, јер какав је положај деце према њему, и какво је то васпитање, кад га деца морају презирати и мрзити; дра- шка треба уклонити, па да мир буде.

Г. Петре Кукуљану! Ви чим дођосте у наше Карловце, а ви одмах као какав Драшко ударисте у дражење народности и сејање раздора.

Госп. Петре Кукуљану! та ако сте као оберлера под „троронцем“ заборавили на вашу покојну стару и добру мајку, то треба као Петар Кукуљан да се осетите ваше старе мајке, да се сегите, да она никако другаче није знала зборити, до нашим леним србеко-хрватским језиком, кога сте и ви као ваш матерњи језик од ње научили.

Г. П. Кукуљану! ако као такав незанате, а оно треба као оберлера да знате, да вама није слободно српску повесницу предавати, а не како ли народ нагрђивати и раздор сејати.

Госп. П. К. та ви треба да знате, да у крајини од год. 1849-50. постоји ђесарев указ који је толико пута публикован, који строго забрањује свако дражење народа једног прот другог, а ви то чините.

Г. П. К. та ви треба да знате, да нисте ви и ваши подобни ренегати, него баш ти Србо-Хрвати одржали обстанак аустријске ца- ревини, и да је и сада држе, и да та цар- вина ако хоће свој обстанак, не сме бити искључиво немачка, него свију народа, од чаје крви и зноја она живи.

Г. П. К. зар ви незанате, да ви једете лебац српско-хрватског народа, који вас својом правом порезом, преко државних слугу члања,

и коме за то, ено пред вашим очима мало који дан по коју најужнију ствар на лицитацији не продаду.

Господине П. К. та ако не као такав, а оно као „оберлера“ и крајинијак, кога мајка рече друге до српско-хрватске знала није, треба да знате, да је прошло време насилног понемцавања, и да ми наш подмладак хоће- мо у бољој слози и свести да одгојимо, него што то с нама беше, јест, треба да знате, да је ђесар још у свом патенту од 1850. 10 маја рекао: „der National Sprache ist ihre Geltung zu wahren“, а сада опет при овим последњим реформама да је народни, дакле српско хрват- ски језик, (било ћирилицом, било латиницом), код наши власти у политично-административ- ним пословима, службен језик постао, (које ако није досљедно изведено, до нас је самих кривица), дакле с тим више га доца и у шко- лама учити морају.

Јест г. П. К. ми знадосмо да је потурица грђи од Турчина, али се од вас оваком безумљу не надасмо, или сте ви можда предтеча Вагнера и Алезани-Лапене, ако је тако, онда ено вам Боке пак покушајте Кривошијанима да те ваше лудорије протолкујете, тамо ћете можда и који орден добити, а немојте наш подмладак залу- ђивати и раздор сејати, јер сада се нешта: „ко се како крсти, већ каква му крвца грије прои.“

Г. П. К. треба да знате да ће вас сваки поштен изобразен Пемац, зато ваше несмислено дражење нашег подмладака презирати, и за по- нижење свога језика и народности сматрати, јербо, језик којим Гете, Лесинг, Шилер, Арнд, Хумболт, Штрупе, Штраус, Либиг, Фогт, Бихнер, и многи други гласовити научеоци говоре, не треба таким ренегата да га намећу, него би вас сматрали као каквога тајног агента изазивача реакционарског, и на вас би се гадили, с тим више, што хтедосмо покушати, да деци- римске вере, а славенско народности и веронауку на немачком, њима неразумљивом језику уче.

Још једном велим да је у истим школама обвезни главни предмет немачки језик и да га деца колико се од наше српско-хрватске деце од 9—10 година захтевати може, знају, и да ово није могло повод сејању раздора дати, него ваљда они узроци као у Далмацији.

Сада чујемо да г. Пера Кукуљан прего- вара са Тителским оберлером Франкешом — да се мења, те да нам онај опет овамо дође, које кад буде, онда ћу неколико „штиклова“ о Франкешу на јавност изнети, да се види какви су учитељи будућег народа.

Држим да би најбоље било, да се овим људма који сваки напредак спречавају, понуди даду, а новац што је на те школе трошен да се општинама да, којима и школе да се предаду, пак да свака општина према својој потреби и духу времена ово учеси.

Желећи да ове редке и наш г. ф. м. л. Вебер у Варадану прочита, и да види, да и ми знамо те његове људе, „који хоће општи дар му“ — и да се као један од њих и г. П. Кукуљан оберлера покаже. Видићемо строгост закона. Један Србо-Хрват.

У Срему 29. децембра. Мађари као да оће да се врате у стара времена, када се цео јавни живот скоро једино састојао у ра- товању, проливању човечије крви. Јер то дра- жење народности неможе иначе тумачити, већ једино као средство, да се у Мађару одржи и однегује онај ратоборни дух, познати сурови понос шагуар ембер-а. То би била једина корист мађарске политике по Мађаре само; еда ли је по јевтину цену та корист, о томе нека они суде. Опасности, које се отуд извези могу, не- ћемо да набрајамо, јер се нама чини, да су по Мађаре веће, нежели по немађарске народе. Но једино је што им споменути морамо. Данаске се неводе ратови из пустиг беснија, већ мора бити сваћене идеје, која их покреће. Данаске није цел државна друго, већ да очува интересе своји грађана, да подигне духовно и морално стање у држави. Ту моралну слободу, којој је предуслов политична слобода неможе постићи човек мађаремберског надимања, кога растр- завају уски унутрашњи беси, већ човек који је понесен високом мисли општег човечанског напретка. Ако Мађари држе, да им се позив у томе испуњава, кад у окладу мисле и раде са историом, са хригичким умом човечанства, нека им, ми им у томе заиста позавидети нећемо.

Један пример мађарске слободу има и овде у Срему. Морам напред споменути, да ја не делим модерне мандарине троједне краљевине од мађарске владе. Тако је административни одбор у Вуковару закључио, да поглаваре оп- штинске небира више сама општина акла- мацијом, као што је то досад бивало, већ да се на кандидацију од горе има у будуће бирати. Опет један корак напред. Ој ви димбачи и димбачићи, пушта вам је самовоља ваша. „Ал“ још није изгинуло гвездо србеки соколова.“

Из Митровице 21. децембра. Пре не- коллицину дана продаде наша власт 15.000 грмова из шума Петроварадинске цуковније, и тако ће тиме на по милијона форината при- пасти — државној благајни. Ваљда дакле

свакојаким начина како ће се испрети извори из народа. Познавајући предела наше државе, који нашем благодетном Срему ни нанешени нису, и знајући, да је тамо опште благостање много боље него у нас, мора нам препречити срце што смо тако занемарени заостали. — Кога дакле да кривимо, коме да се тужимо, што једном непажљиво унапређење нашег општег благостања? Нисмо ми ни најмање поштеђени у дужностима, које нам држављани према држави налажу. Пореза утиче куд јој припада, а одилази, камо они — држављани одређују. Нећу да напоменем о потребним школама, на којима на срмоту њихову, а жалост нашу много оскудевамо, него питамо ми: куда ће се само оних по милијона, од наших шума добивених, денути? Да ли ће надлежне особе сетити се својих верних поданика, да их, ако не страним, оно бар својим рођеним новцем усреће најужнијим путевима, који би само главније вароши Срема везали. Видићемо.

А шта да кажемо наполе о управи нашег места? Ми, као да се смео бројати у ред одабранијих општина — бар себи тако уобража- вавмо. Него чујте, ко је за градоначелника, — немојте мислити изабран, него, који је себи то почастно звање присвојио? Кад беше прошле године избор, виде смо толико бирача, да бољем ни задати се нисмо могли, а како данас стојамо. — Тада беше изабран Ф. Т. за градоначелника, а незнамо каквим поводом власт могаше одре- дити, да се крај тога још неки други за гра- ничаре бира. — П. В. својим пожртвовањем изради да њега за граничарског градоначелника изабраше, поменути Ф. Т. толико је својим пословима посвећен, да и онај дан — два, кад би дома био, није доколан, а можда и неће да посети општину кућу, и да се увери шта се тамо ради. Име градоначелника на себи носити, а делима неодољивати значи: непо- верење, које му ваља изрећи, кад већ самом њему тешко је на тому вахвалити се.

С тога опет П. В. толико је у звању тачан, да га по ваздан тамо наћи можемо, и пуним правом тај бивши полицајни наредник себи име градоначелника (две особе у једној) званично придева, кад нема онога, који ће га о прот- тивном уверити. — И ове нешто општинске самоуправе, које по закону уживати право имамо, морамо прегорети, кад знамо да тај назови-градоначелник није другаче кадар, већ као полицај пред сатњским капетаном стати и покорно своје (на жалост општинске) молбе поднети. — Ето видите браћо Митровчани! није коме речено, него коме је суђено градо- начелником општине бити; ваш бивши полицај- наредник! —

Ал наполетку и право да вам је, кад год се позивљете ради каква избора ил' договора, тада ће срски казати „није баш за мном стало, ваљда има и других.“ Па кад тако будемо свагда изговарали се, онда зацело корисовањем гледаће да вам се наметне онај који није способан, а још мање достојан да општину заступа ил' за њ' да ради. Него у будуће, браћо, немојте немарни бити тамо, где се за општинско, односно и наше добро ради, па ћете мање узрока имати жалити се, да вам је ово ил' оно криво учињено. Што год радимо, себи радамо! —

Сан-франциско 2. децембра. Непро- цуштам вам јавити жалостну вест да нам је смрт отргла, из нашег православног общества, једног члана имено, Гаврила Костудију родом из Црне горе, који се представио 22. новембра у 9 часа у вече, а погребено његово тело 24. о. м. у 40-тој години старости своје.

Спровод и управљајућа лица овако је био: На дан погребња 24. новем. у 10. часа у јутру, кренуло се из дворане, православно друштво, у реду, и дођу до почивше резиденције (обитанија) на начелју био је председник руски конзул г. Маршин Кликиастров, подпредседник г. Никола Дабовић, члан и поштовани старе- щина г. Лука Зеновић, маршал и главни управитељ спровода, годр. Јован Франета.

Кад је 11-ти час куцнуо, догле је било све у реду преправљено, да се спровод крене, тако и буде, и у 11. часа спровод се крене од обитанија почившег; носиоци мртвог тела били су кои су представљали, шест провинција славенски, с једне стране био је Црногорац, један Србин из Србије, и Србин из војводине; с друге стране, из краљевине грчке Грк, Далматинац и Хрват; ови изнесу тело на улицу из куће, гди по обичају буде вечно му намет одпојано, мету на мртвачка кола тело, и кад је то било готово, маршал и главни управитељ да знак да се спровод крене.

У спроводу напред била су сва четири лица горепоменута, председник, подпредседник, члан, и глав. управитељ, у тројојном и бога- том знаку обвијени, знаци су им ђлором обмо- тани, и простирало им се, од рамена до колена (незнам како ћемо ми рећи ленте или не) даље имали су спроводници (или пратиоци) бело рука- вице на рукама, ђлор обмотан на руци, и знак који је био на свиди напечатан сви су и сваки је на левој страни преден на прсима имао, и на истом, ове су речи написане биле, (као што у натури гидите и ставите.)

Носиоци и поред кола спроводници, имамо су осми, горепоменуте знаке дружење, белу ленте са црном пругом у наоколо, о рамену; спровод је овај кроз најглавније улице пршао, и започео, умршег сви пратиоци ишли су по- ногама, до пред што ће се изићи изван вароши, на пространој улици, маршал Франета тако вешто и њино, нареди, да најлакше кола иду, а спроводнике као што су у ред ишли одред- досмо и лево у ред да стану, док на колони мртво тело са спроводитељима уз кола прође на- пред.

За носиоце биле су двоје каруце мале, подале докале са сваке стране по једна, док су ови дошли до каруца догде редом каруца једна за другом долазила и по два са сваке стране улазила у њима и полако ишла док сви смеете; било је више од 120 каруца, око 400 душа православне вере, и 50—60 женски осми иновераца у знатном је броју било, од који рачун држан није био.

Прва су кола ишла маршал и председник, друга и трећа носиоци, четврта г. парохом и помоћником, затим мртво тело, а по мртвачком телом ког је покојник одредио за татора имава његовог г. Сава Мартиновић, овај родољуб, никаквог труда пожалио није, и сва средства употребио, да би могао покојника од смрти избавити, ал могуће било није, на чему од нас Срба јавна благодарност на труду његовом, затим подпрезидент и остали народ.

Грбље је од вароши удаљено четири миље, и тако овај спровод дође до гробља и капеле мртвачке. — Пред капелом намештене су клупе, гди ће сандук да се с мртваком мете, и тело његово, по православној вери опоје.

Прво је маршал и глав. управитељ, на одређено место био, и како једна каруца за другим долазила, тако је пратиоци, с тихим саучаствијем сваку персону у околу на своје место уредио; за тим носиоци тело донесу на среду, гди буде од нашег великог родољуба славенског пароха г. Николаја Ковригина, по руским обичају с још неколико помоћника, ноталним пјенијем опојан величествено био.

С примечанијем да главни управитељ г. Јован Франета заслужује јавну благодарност од свију, налазећи се Срба у Калифорнији. Овадашње православно общество моли народна задароги лист, да копира горе написани чланак.

(Овај допис из новог света, Америке саопшта- вамо у свој његовој опширности с тога само, да наш свет у неколико види обичаје тамо станујуће своје браће. У.)

Догађаји у Воин-Которској.

По новијим вестима и неким званичним броја- вима из јужне Далмације, указују се све бољи и бољи изгледи на мирно изравнање крваве ката- строфе Боко-каторске. Као што исте вести јављају, кад се чуло да је цар све оне уставне помиловани, који се буду својеволно покорили, и сами Кривоши- јани и Леденичани преко своје изаслане депутације новом заповеднику Родичу изјавише, да су вољни покорити се. О каквим условима подмицења, досад још бројави ништа нејавише, које доста чудно и невероватно изгледа, јер да ће Кривошијани и Ле- деничани из једино помиловање престати и безу- словно своје оружје положити, то по досадашњем њиховом држању не може се — докле онширија и достовернија извештаја, која би нам целу ствар боље објаснила, не стигну, за истину при- мити. Али кад се и сам министар грот Тафе у седници одбора за адресу 26. децембра изјавио, да се нада, да ће за четрнајст дана, за подишно ум- рење Далмације јавити, која је вест пријатно саслу- шана, то би се и ми с наше стране могли надати, да ће се цела ствар већ једанпут на миран начин довршити, и да ће се влада бечка скупо плаћањем искуством користити, променуши досадашњу своју политику и у сваком обзиру внимани стање у Далмацији, која је очекивано на уштрбу, како ма- ралном тако и материјалном тамошње огромне ве- личине славенске а особито Срба бокељски била. Јер ако икоја област простране и народноне државе аустријске права на подишно уживање уставни иштатација има, то је зацело Бока, која није нигда оружаном силом побеђена и безусловно под Аустрију подпала, но својевољно и под увештањем одржава своји исторични и стародавни права, која она нигда напустити неће и не може, ако оће да своју народну особину сачува и одржи. И по томе дакле, тек ће се сада цела ствар коначно довршити и уредити, ако влада праведне захтеве Бокеља и уопште свију далматински Славена, које су они свагда на и у последње време прво мирни и зако- нитим путем, а после тиранијом и нерасудношћу владини органа изазвали, и оружаном силом бравил, испуни и у живот приведе. А докле год влада бечка хотимше буде випуштала, да шака Талијаваша и равне њихове слике и доброплаћене каторге, које су много лошији пријатељи Аустрије, него ли Сла- вени, тамошњи огромни живаљ славенски и њихова с крвљу стечена и осамштана права немилице газе и потиру, докле зацело неће бити правог, копреног и трајног мира и задовољења, јер ће соколови ирски и приморски стена радије и до једног изгинути, него ли трипти тиранију, мирно снаосити и гледати, да му придолжице на рођеном огњишту по својој разузданој ђуди против воље Њег. Величашта и на уштрбу и обесвећење уставних закона и ујамчених права, господаре и пашују. Какве ће мере влада после умрења бокељског устанка у Далмацији предузети, то ће скорашње време и прилике пока- зати. Међутим као што се из последњим бројава види, ђ. м. Родич улогребује сва средства, с којима би се мирно изравнање постигло и у дело произвести могло. На прво његово захтевање укљоуен је една окружни капетан Франц живоник целе несреће, наименован Родич, за кога веле, да није непријатељ Славена; новци се међу погорелом и пострадалом сиротињом деле; оружје оних повраћа, који су га

ДОДАТАК к броју 1. „ЗАСТАВЕ“.

својеволно положили; ушеници који су толико по разним тамницама, већином без икакве кривице, чамели, на слободу пуштају се и на своја погодела и опустошена огњишта повраћају се; живље кретање тамошњег на све стране растуреног становништва опажа се, и тако све добри знаци и прилике, које жељно очекујемо да се сасвим и отвари и у законити ред доведу.

По као што смо већ напред писали, да усташи безусловно своје оружје положе, у томе нас утврђује и више дописа редовног дописника „Вандерера“ из Котора. Он између осталог пише да је заиста гроф Ауерсперг казао један кажу са Кривошијама и Леденичанима ради преговора, позбог непрекидног кривовитог времена, нити је мотао он, нити они на одређено место доћи. Услед тога послао је Ауерсперг обрлајћанта Вуковића с Марком Цјеловићем устанима, а он је застао код Кнезлаца. Код Црквице нађе обрлајћант три кнеза из Кривошије, који су тамо стражу чували, и почео им викину „на добру вјеру,“ пустише га да им се приближи. На његово питање, ва што смо изаслала депутацију, одговорише да због хрђавог времена нису могли дочекати генерала Ауерсперга, а друго и зато, што су они већ трипут условија ради подчињења писмено предали. Они ће се одма предати и подчинити, ако се њихово захтење омигурају. Када је Вуковић јавио то Ауерспергу, овај се разљути и рече да неће више с њима преговоре чинити. Али кад се у Расањ повратио, заповеди опет Вуковићу и Марку Цјеловићу да у Кнезлац оду и други дан да састајак са устанима одреде.

Жупљани су преко Ауерсперга брзојавним путем умолели цара за помиловање и подпору; Поборници су тако исто за своје подчињење јавили, али они захтевају да им се оружје остави, и да би се могли на своја згаришта повратити и иста оправити и подићи, помоћ од владе.

Дале у допису свом од 15. дек. јавља, да је генерал Ауерсперг за својеволно подчињење Жупљане добио 40.000 ф.; генерал Родич приспе је овоме са знатном сумом новца, ради претрљене штете, које је војска тамошњем становништву починила. Обрл. Вуковић и Цјеловић после два дана бављења повратили су се из стана Кривошијама и Леденичана. Ова два посредника, подем у суботу код Кнезлаца не наиђоше ни на једног усташа, преноћили су у тврђавици Црквици, и изјутра кренуше се даље преко Напода до Доњана, где их три усташке страже зауставе. Тек кад им се Вуковић по њиховом обичају вакуе, да је ради преговора од генерала Ауерсперга изаслан, допусти му стража да може даље ићи. После четврт часа сукоби се Вуковић са Јовом Родовићем. 75-годишњим али још онајним човеком, главним вођом, и кад се поверљиво разговорише, позове Родовић Вуковића с њиме даље. У истом магнету опали Родовић два пиштоља у ваздух, и наједан мах са свију страна из разних гудура прискочише са ужасном вичом 800 усташа са голим хандарма. Родовић заповеди да само тридесеторица остана, а остали да се натраг повуку. Они се одма удалише, само 30 кнезова оста, и по своме обичају повудише госте с вином, месом и лебом. Тридесеторица кнезова оидоше у један круг са голим хандарма, тако да су ова два госта од остали усташа чували.

Кад су тако на одређено место приспели, случајно и изненада опали пиштољ код једног усташа, услед чега се сви усташе, који су се развили, за тили час испуцали, али извештени о случају, повратили се натраг. Вуковић ушта затим главног вођу, ва што не дође на уречено место, који одговори, да су временом претрљени били. Затим се изјасни вођа, да они пицад своје оружје издати неће, подем су они сами своју земљу пре 60 година од Турака освојили, и да без оружја опстати немогу, подем готово са свију страна са Турцима и Црногорцима границе. Они су се аустриској монархији предали, али под тим условјем, да никад као војници истој служе, и никакву порезу плаћају. Они су увек земљу од непријатеља бранили, и готови су увек с Талијанима, Турцима и Црногорцима (!?) бити се. Они су верни цару, али царевине (тако зову они владине званичнике) не могу поштовати, који оће да више од цара заповедају. Оружје су од своји деова и прадеова наслеђили, с којим су Турке и Французе били, и које ће само мртви из руку пустити и предати.

Они знају, да у Котор непрестано гоздене тврђавице и нове војне трупе долазе. Али ако и стотина или хиљада против њи пође, ситим ће бар више потући.

Тврђавице биће увек усамљене, јер никакву свезу допустити не ће. Остарећи вођа рече, да се он врло слабо брине за то што се догађа, јер је он већ с једном ногом у гробу, али су његови синови, сродници и пријатељи несретни постали. Они незнају ништа за своје породице и децу. Црногорци вабрајују им, да их потражити могу, они су све и сва жртвовали, да би само слободу своју извојевати могли. Дале рекосе, да у свему досадашњих њихов губитак износи 12 мртви и 12 рањени да генерала поштују, и због тога да нехтедохе на њега пуцати, да је само из освете неколицина мањих усташа војнике заостављала, што и њихове жене, децу и првке поштедети нехтедохе. Они су трипут генералу услове подчињења послали, од којих одступити никад неће.

Претња Црногораца с мржњом се изражаваху. Немају соли и дувана, о чему се и сам Вуковић уверио, кад је код њи био и 26 часова се задржавао. Последњих дана налазу се код њи 400 Херцеговаца под предвођењем Марка Ковачевића, пријатеља и садруга војводе Луке Вуковића, и 200 из Побра, Брања и Маина, тако да их свега засад има преко 1200. Држу два места, од којих је један „Застава,“ која у Новом Саду излази. Рекосе да желе једну депутацију цару послати, која би умолела да се његова политична владин званичници из Задра и Котора уклоне. Јако су се обрадовали кад су чули да је ф. м. л. Вагнер уклоњен из Даламације.

Оде у Котору сваки дан добија генерал Ауерсперг све ваше и више савјетја и наклоности, тако исто и мајор Кодолнић из Будве, сам дознао, да су Брањани преко Љубише брзојавним путем умолели његово величество за амнестију. У овдашњем пристаништу налазу се шест ратни пароброда.

У допису своме од 16. дек., између осталих нами већ познати ствари, јавља, да су истог дана из Цариграда у Дубровник стигла три ратна пароброда са 5000 војника, који ће се у Гривоци искрцати, да би одатле у Требиње отићи могли.

Тако исто и у Албанију, као у Шкутару, Антивар и Требиње стиже снажна војска из Цариграда, и као што пушници, који су овамо приспели, приповедају, цела војска износи преко 35.000 момака, која ће се од чега у Херцеговини, од чега у Албанији на црногорским границама концентровати.

17. дек. око 11 часова пре подне отишло је целокупно општинско представништво ф. м. гр. Ауерспергу, да благодари на добијеној амнестији и његовом човечанском поступању за времена његовог задржања у которском округу. Члан општинског представништва Стеван Бјеладновић поздравља га је с кратким говором, на који је гр. Ауерсперг одговорио, да ће он све могуће учинити за морални и материјални наредак становништва. На молбу депутације, да би позвао натраг у Котор одуштеног гимназијалног управитеља Бузену Поричића, изразио се, да ће све могуће употребити, да се жеље становништва испуне, и да је он само истог обљубљеног човека због тога уклонити принуђен био, што су га неки због догађаја окривљивали. Тако исто и депутације из општина Добротр, Перваћа и Пераста бале су код гр. Ауерсперга, и благодариле на добијеном помиловању.

Истог дана у вече дошло је славенско становништво бајладу с музиком, сви су прозори били осветљени, с њимима и црвем искрени. На читаоници српској вила се тробојна застава бајлада је пошла из општинске куће и пред стан Ауерспергов стигла, где је сакупљени народ викину трипут: „живио цар;“ за време док је војничка банда свирала, на балкону стојао је Ауерсперг са неколицином штабски официра. Некоје куће католичког свештенства и Талијанаца не бише осветљене.

СТРАНЕ ЗЕМЉЕ.

РИМ. „Дукунфту“ пишу из Рима да је у седници концилској 18. дек. владика Јаковачки Јос. Ј. Штротсмајер устао против језуитизма и језуита приликом претресања „scheme“ послоник реда. Говор му је трајао сахат и по, а саслушан је с највећом пажњом. Језуите су га прекидали више пута, и председник га је споменуо на ред, но то га није било кадри школебасти. Цркви божијој — говораше владика скупљеним општинама на концилу — прети опасност од језуита, и ја сам се подигао да је браним. Не против дрвке, него против дружино језуита подижем ја свој глас као један од пастира стада спаситељева и као члан овог скупа, у коме се дух свети непосредно изјављује. Свети отац (папи) уверио нас је о слободи нашег саветовања, и ту слободу узимао ја за се на употребу.“ Једно место у говору баш непосредно удара на језуите здећи да су они „дух науке и обучавања цркве изврнули.“ Кулинација говора лежала је без сумње у стабу, да је Христос Спаситељ, прелим својим љубавом и свим својим делима судва само благодат и опросташе против својих противника упражњавао, да је љубав као основно начело и душевну стижију своје првие означено, и њу подигао на кошту своју врлина и богоугодних дела. А шта сад да чини црква? — продужује Штротсмајер — Чему се нада свет од концила? Зар да ми проклињемо, зар да изгонимо, зар да ставимо у индекс: да ће мо на све стране викати: шизма, јазичништво, анатема!... Либерална партија на концилу, која је тамо у мањини, но која у самој ствари велику већину католичког света представља, пошто су у њој архијереји немачки, француски, амерички, аустријарски и хрватски најбоље своје говорнице увела је у борбу тога дана да брани предлог, по коме послоник ред неможе иницијативу појединца чланова концилског ограничити. Штротсмајер је побијао формулу, којом се по садашњем послоник реду концилском декрети обнародују, и која гласа: „Pius IV. episcopus sacro concilio approbante,“ којом се папа већ по самом послоник поставља над концилом. Шта више он хоће по закључцима тридентинског сабора и као што су и други црквени сабори упражњавали, да се закључци публикују под овом формулом: Sacra oecumenica sanodus in spiritu sancto legitime congregata.“

Овом беседом Штротсмајер је осветлао образ и себи и народу коме увек и свуда на дику служи. До 200 архијереја следећи дана ишли су и њему да му изјаве своју наклоност. Он је услед те беседи постао прва личност концила, што патрврђују речи владике Дипанлау, који вели за њ да је: прва говорник концила.

Нови Сад 3. јануара. Српска омладина у Пешти и Будиму управила је на мађарску омладину изјаву, преко уредништва „Мађар. Ујнага“ и „Хона“, у којој одбијају напад мађарских јурнала на српску народност подмећући овој којекакве измишљене узроке као покретаче незадовољству народа српског у Угарској. У овој изјави излаже српска омладина праве узроке незадовољству народа нашег, препоручујући мађарском народу особито омладини њиховој озбиљнију студију истих, и рад управљен на одклонење ти узрока још за времена. У идућем броју саопштићемо целу изјаву.

Из Ђурђева нам јављају, да је капетан Флора тужио неке људе због изборне скупштине, о којој је у овом листу речи било. Сац батаљонски аудитор позива 12. по 12. људи у Тител, и ови морају по овом путу и времену да у Тител иду, као да не би и приличније и јевтиније било, да је комисија на лице места отишла. Ми смо мислили, да ће и оно, што је у листу било, бити довољно, да пажњу власти побуди, и да ствар испита, али комисија неће ни усмену тужбу Ђурђев-

чана да узме у записник. Међутим има и над бабом баба.

— Са босанске границе добио смо допис који је 5. дек. писан и на пошту предат, а који је толико путовао, да нам је тек прекрјуче стигао. У њему међу осталим стоји ово: „Од јуче се креће турска војска из Бањалуке на аустриску границу, и то у Костајницу, Приједор, и на суву Међу. Чета ради незнамо. Или се боји граничара, или Аустрије. Пелагић је стигао у Цариград. Из Солуна добисмо од њега писмо. У Солуну се одморло неколико сага, па је паробродом даље пут Цариграда оправљен. Из Цариграда немамо од њега писмо. Са новцем је засад обшкрљбен. Чујемо да се руски конзул у Сарајеву тачно о тој ствари информирати дао, и да је Игњатијеву јавио. А за л' досад није то чинити знао. (Ради би знати, да ли је Србија и сад још какав корак учинила? У.) Чујемо да ће Сарајевска општина свом силам за Пелагића устати. (?) То би била новост

Држали смо, да је остало при том, да 8. (20.) јануара буде у Вањахидком срезу дан избора за посланика на уг. сабор, и с тога смо означили били дан 4. (16.) јан. за рок састанка конференције у Врањеви, а 5. (17.) јан. као рок истог састанка у Кикинди, но пошто смо међутим приватно, а данас и телеграмом из Кикинде извештени, да је дан избора одложен, да ће нов попис бирача бити, и да ће се овај тек од 18. (30.) јан. то одпа да потреба ускореног састанка, и ова ће се у други кон дан, кад путови бољи буду држати, да учешће може живље бити.

НОВИЈЕ.

— У једноме телеграму пештанском читамо ово: „Обе цуквиније варајдинске и сатије жумберачке присаједилиће се ових дана Угарској. Лист „Заточник“ биће угушен. У осталој крајини предаће се настава, правоуће и финансије мађарској управи.“

— Из Котора јављају, да је 30. дек. ф. м. л. Родич у пратњи барона Флука и остали у Херцег-Нови отишао, где је у скупштини кнезова и општина поморски говорио, и од исти уверавања о ненарушној верности и оданости за свагда, под усклицима „да живи Цар. Вел. цар!“ саслушао.

Брањани су предали у Козмаћу оне топове и пушке, које су у тврђавици Стањевићу освојили.

— Из Париза јављају: да је принц Пијер (Петар) Бонапарте 29. дек. убио из пиштоља, Ноара. Догађај тај изродио се из овога: Рошфор је писао у „Жур. Марсељену“ један чланак против Бонапарте. Овај позове Рошфор на двобој. Рошфор пошље Ноара и Форвиља као своје заступнике принцу, који назове међу осталим Ноара најамником, на што му овај љушком одговори, а Бонапарта сграби пиштољ опали на њега и убије га. Власт је полицајна одмах затворила принца и наредила истрагу. „Марс“ пак у свом извештају о том догађају тврди, да је Петар Бонапарта љуши Ноара без икакво повода, хотећи изазвати кавгу, и да је најпре пуцао на Фовиља али му је таче само кроз хаљину прошло, на што је и овај зграбио пиштољ но није га опалио на принца.

„Вандереру“ јављају из Рима да су два непозната човека покушали убити владика Штротсмајера, али им то грозно дело спречише нека лица која за времена прискочише владици у помоћ. Убице су умакле.

И „Импарц.“ јавља из Мадрига, да је покушаван атентат на Прима, но без успеха.

Француска влада поднеће — као што се вели — законодав. телу закон, у погледу у мањева рекрутације, оп 100.000 на 75.000; по другој верзији: војска ће се умалити са 100.000 људи.

„Н. сл. Пр.“ пишу из Дубровника, да је 19. децембра и последњи турски батаљон од војске која се ту искрцала, — отишао у Требиње; а испратила га је банда царско-аустријске 22 пешачке регименте.

СПИСАК

имена гг. приложника, који су добровољно поклонили долуназначену своту за одкуп цркве и школе од Романа у Белој Цркви. (Свршетак).

Из Суботице: Славна црквена општина суботичка 10 ф. Исак Лудаш нам. 1 ф. Н. Радић парох 50 ф. Јаков Арадски јакон 15 ф. Јефта Арадски сенатор 1 ф. Доктор Стојковић председ. 1 ф. Ђорђе Павковић адв. 30 ф. Ђуро Манојловић адв. 1 ф. Јован Христоворовић 30 ф. Војидар Вујић поштар 1 ф. Марија, Тиме Радић удова 5 ф. Ђорђе Карановић трг. 20 ф. Јован Љубибратић гвождар 1 ф. Самко Манојловић гвождар 30 ф. Александар Манојловић трг. 1 ф. Мита Стојковић трг. 1 ф. Марко Башић 20 ф. Јован Турђевић трг. 20 ф. Милаш Расоц 50 ф. Тима Младеновић колар 20 ф. Зозоковица удова 50 ф. Сава Мијатовић кројач 20 ф. Филип Остојић ујар 10 ф. Петар Стојшић трг. 10 ф.

Мита Остојић трг. 20 ф. Таназија Магарашевић трг. 40 ф. Ђорђе Павловић трг. 20 ф. Младен Анастасијевић трг. 20 ф. Мите Коледић трг. 20 ф. Јаша Туцковић винопр. 40 ф. Гига Мијатовић зем. 1 ф. Сима Јовић зем. 20 ф. Никола Огњанов зем. 20 ф. Милош Чамрар зем. 10 ф. Тима Огњанов 10 ф. Која Пункашевић зем. 20 ф. Која Сувајдић зем. 20 ф. Паја Туранов 20 ф. Ваца Грчић зем. 10 ф. Петар Пушчић зем. 10 ф. Мила Васкрљев 10 ф. Исак Огњанов зем. 10 ф. Стана Огњанов удова 15 ф. Лаза Арадски чизмар 20 ф. Јаша Мишљанов зем. 10 ф. Јоца Милошевић зем. 20 ф. Мара Руска удова 10 ф. Штева Руски зем. 10 ф. Рада Јовић зем. 10 ф. Стена Алчић зем. 10 ф. — Свега 52 ф.

И: Вршца: Славна црквена општина 94 ф. Јоца Остојић дрвар 20 ф. — Свега 114 ф.

Славна куманска општина 45 ф.

Из Београда: Ђуро Обрадовић поручик 20 ф. Јован Анђелковић капет. 20 ф. Мита Ковачевић 10 ф. Сава Грујовић чл. нас. 20 ф. Милан Бучовић 20 ф. Мита Анђелковић 10 ф. Мил. Котрњић кап. 20 ф. Гаја Першић чин. 12 ф. Максим Миловојевић пор. 4 ф. Љуб. Ивановић капет. 20 ф. Тих. Николић кап. 20 ф. Антоније Вођићевић кап. 20 ф. Александар Николић кап. 20 ф. Лаза Јовановић кап. 20 ф. Н. Н. 40 ф. С. Петровић конг. 20 ф. Живко Дамитријевић казн. 20 ф. Мил. Петровић пом. казн. 10 ф. Филип Ковачевић рук. 20 ф. Спасоје Банковић канц. 10 ф. Дим. Милаковић подполк. 40 ф. Дам. Борисављевић капет. 40 ф. Карло Белони гл. вој. лекар 20 ф. Гаја Поповић кап. 20 ф. Мића Љубибратић ерцегов. 10 ф. Лазар Чолак-Антаћ пор. 10 ф. Младенко Матић пор. 10 ф. Јован Вељковић 20 ф. Сретен Вељковић 20 ф. Сретен Вељковић трг. 20 ф. К. Д. Иковић 20 ф. Ђорђе Милевић 10 грш. Једисавета Анђелковић 12 ф. Коста Лекић 20 ф. Стојан Комастић 4 ф. Димитрије Јосифић 20 ф. М. М. Ранковић судија 20 ф. М. Даниловић 40 ф. Х. Солар 40 ф. Вучко Кандић поручник 10 ф. Укупнина подл. 10 ф. Милутин Јовановић кап. 20 ф. Марко Ђурковић 20 ф. А. Андрејевић 20 ф. Д. Стојановић 10 ф. Атанасије Вујић 20 ф. Алекс. Бугарски 20 ф. Ал. Влајковић 10 ф. Јеврем Радојковић пор. 8 ф. Јован К. Ристић нач. 20 ф. М. Гавриловић 60 ф. Д. Годубовић 30 ф. Игњат Станимировић 30 ф. Никола Кресић 30 ф. Свега 1.050 гроша. Осим тога: Ж. Карабериновић трг 13 ф. 80 ф. Свега 110 ф. 92 ф. послато у суми 141 ф. Дале приспе: Коста Стефановић 5 ф. Каљевић уредник „Србије“ 3 ф. Ваанавац полк. регенат 16 ф. — Свега 135 ф. 92 ф.

Из Осена: Из славне општине осечке: Милош Георгијевић 2 ф. Н. Н. 1 ф. Ана Јубушић 20 ф. Луца Преслан 40 ф. Н. Н. 40 ф. Марко Асентијевић 5 ф. Пера Георгијевић 40 ф. Мишић 50 ф. Н. Н. 1 ф. Коста Крестић 1 ф. Катарина Јовановић 1 ф. Торевић 50 ф. Никола Видановић 1 ф. Славна црквена општина осечка 50 ф. — Свега 64 ф. 40 ф.

У име целе општине благодари скупштина гг. приложницима који су добровољно поклонили Србија у следејућим списку назначену своту за одкуп цркве и школе од Рома у Белој Цркви.

Бела Црква 13. дек. 1869.

Петровић, перовоја.

Из Мола. Наш поштар г. Берек Карољ имао је имендан 23. окт. пак је позвао више љи које Србаља које Мађара у кафану на вечеру; при чаши вина надрани г. Клајнер Јанаш учитељ, напредку српског народа, позоришта, и позове оне који су при столу да сваки по своме могућству у ковежић приложи; на његове се речи сви драговољно одозво, те су том приликом следејући дарови учињени.

Г. г. Клајнер Јанаш 1 ф. 50 ф. Берек Пал учитељ 10 ф. Павле Антон 1 ф. Берек Карољ 3 ф. Кон Мојсије израђљанић 10 ф. Берек Мате мајшевац 10 ф. Вихс Леополд израђљански учитељ 10 ф. Матија Антон угоститељ 30 ф. Коста Грујић свештенички помоћник 50 ф. Новак Радонић 5 ф. и Ароки Пишта Маргер 5 ф. 40 ф. свега 17 ф. 10 ф. кои су новци у ковежић броја 156 остављени.

Као год што се дописник онда устмено браћи приложницима на дарови зафасио, с којима су из сопствених побуђења у помоћ притекла ерб. нар. позоришту; тако исто за своју пријетну дужност сматра и јавно пред целом читајућом публиком рећи им фала вам на вашем усрдном дару!

Јошт нешто, Ароки Пишта маргер који је приложио 5 ф. 40 ф. то је деге без оца и матере (наодче) које је крштено у римској цркви; али његова ревност при купљењу прилога у Ковчежић толика је, да заиста заслужује да се која више о њему преговори.

Српски одбор отворио је Ковчежиће 20 новемб. и у њима следејуће своте нашао, које се шаљу на своје одређење.

У Ковчежићу броја 127 који је био код Ђорђа Бранковића нашао се само 42 новч.

У Ковчежићу броја 128. који је био код Тодора Коковића нашао се 1 ф. 50 новч.

У Ковчежићу броја 156. који је био код Матије Антока било је 25 ф. 50 новч.

Свота прилога из сва три Ковчежића чини 27 ф. 42 новч.

На знање!

Ми смо у течају прве четврти јавили, да имамо 22. листа на расположењу на рачун врсни наши Панчеваца, за оскудније крајеве и људе наше на годину дана; но пошто смо на тај рачун за три четврти 22. броја, а за две последње четврти 13. бројева бесплатно слали, то се крајем ове године исти рачун намирило. То за знање оне браће, којима ћемо принуђени бити лист обуставити.

Српско народно позориште.

У уторак 6. јануара први пут: „Хун кава комедија, или кичиш Мат“

